

НАПРЯМ 8. ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-313-5-21>

РОЛЬ КРОСМЕДІА У ПРОЦЕСАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Тонкіх І. Ю.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики*

*Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

Становлення інформаційного суспільства в Україні перебуває на етапі активного розвитку: IT-галузь поступово розширює сфери свого впливу в багатьох сферах життєдіяльності, комп'ютерні технології виходять на новий рівень, процеси технологізації охоплюють різні соціальні, економічні, культурні сегменти. Ці тенденції стають провідними і в галузі соціальних комунікацій. Специфіка масово-інформаційної діяльності та споживання інформації останнім часом зазнала суттєвих трансформацій. Усі медіа перебувають під впливом дигіталізації й конвергенції та переходять на інтернет-платформи, що вимагає змін форматів мовлення та вироблення нових стратегій формування контенту.

У зв'язку із цими процесами традиційне моноплатформне медіавиробництво втрачає пріоритетні позиції та поступово змінює стратегії поширення масової інформації. Перехід до багатоканального онлайн-формату мовлення сьогодні стає питанням життєздатності та конкурентоспроможності для усіх медіа. Саме тому на сучасному етапі набуває особливої актуальності дослідження явища кросмедіагізації у контексті удосконалення інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета роботи – визначити характер взаємозв'язків понять «дигіталізація», «конвергенція» та «кросмедіа», а також встановити роль мультиплатформного мовлення у процесах інформаційної технологізації суспільства.

Процеси глобальної трансформації ЗМІ інтенсифікувались ще на початку ХХІ ст. і були детерміновані як швидким розвитком

комп'ютерних та інтернет-технологій, так і онтологічними факторами – прискоренням темпу життя, зміною ставлення користувачів мережі до процесу комунікації та споживання інформації, формуванням у них нових комунікативних звичок та навичок. Каталізатором цих змін стали насамперед такі інформаційні тренди сучасності як дигіталізація, конвергенція та кросмедіатизація.

Більшість дослідників сьогодні звертають увагу на те, що ці процеси пов'язані між собою причинно-наслідковими зв'язками та стають головними пріоритетами розвитку медіа. Завдяки дигіталізації та інтернетизації процеси конвергенції охопили весь інформаційно-комунікаційний простір та спричинили виникнення нового явища у журналістиці – кросмедіа. На це звертають увагу як зарубіжні, так і українські дослідники: Жак Бауменс, Генрі Дженкінс, Бо Ховгаард Томасен, Геррі Хейс, Л. Василик, В. Гвоздев, Г. Сарміна, Є. Цимбаленко, Г. Шевченко. Проте особливо уваги на сьогодні потребує аналіз ролі кросмедіа у поширенні інформаційних технологій та впливу кросмедіатизації на розвиток інформаційного суспільства, що залишається на периферії наукових досліджень.

Завдяки розвитку інформаційно-комунікаційної сфери та усій ІТ-галузі з'являються нові гаджети, здатні поєднувати функції декількох пристроїв одночасно, завдяки розвитку інтернет-технологій удосконалюються та урізноманітнюються канали, форми та способи організації масової комунікації. Процес дигіталізації уможливив інтеграцію різних ЗМІ в інтернет-простір, зокрема уніфікацію форматів їхнього контенту. Якщо раніше поєднання різних ЗМІ, їхніх форматів, жанрів та різних знакових систем було навіть технічно неможливим, сьогодні цей процес стає невідворотним та продиктованим об'єктивними причинами.

Одним із головних інформаційно-комунікаційних трендів розвитку сучасної медіагалузі, спричинених комп'ютеризацією, технологізацією та інтернетизацією медіа, стає конвергенція – процес злиття, зближення, взаємопроникнення різних явищ та процесів. Його каталізатором є тотальна дигіталізація як перехід на єдину цифрову платформу, що поєднав, спростив та пришвидшив багато офлайнних різновидів людської життєдіяльності. Так з'явилися і набули широкої популярності інтернет-банкінг, інтернет-магазини, електронні розрахунки, електронні бібліотеки, віртуалізовані держпослуги, платформи для організації відеоконференцій, віртуальних офісів та дистанційного навчання тощо. Дигітальні й інтернет-технології продовжують еволюціонувати й трансформувати масово-інформаційні процеси.

У більшості визначень поняття «конвергенція» по відношенню до медіагалузі домінує розуміння цього процесу як стирання меж між медіа, злиття, зближення або об'єднання різних ЗМІ, каналів комунікації та інформаційних продуктів. Відповідно, така інтерпретація явища конвергенції максимально наближує його до іншого інформаційно-комунікаційного тренда – процесу кросмедіатизації, тобто переходу від моноплатформного до мультиплатформного мовлення. Кросмедіатизація стає можливою саме завдяки конвергенції, її можна вважати наступним етапом і наслідком процесу злиття.

Технологічний прогрес в ІТ-галузі та виникнення різноманітних інтернет-ресурсів значно спростили процес заснування медіа, і сьогодні кожен пересічний користувач має шанс привернути увагу масової аудиторії у власному блозі, влозі, публічному телеграм-каналі або акаунті соціальної мережі. Відтак, у мережі щодня з'являються нові проекти, як аматорські, так і професійні журналістські. Відповідно, конкуренція між ними стає дедалі більш гострою. І охоплення якомога більшої кількості каналів комунікації в інтернет-просторі сьогодні є запорукою економічної ефективності ресурсу, а відтак – і головною умовою виживання медіа в умовах конкурентної боротьби. Тому для традиційних ЗМІ перехід до кросмедійного формату – це не просто опанування нових платформ сучасної комунікації, а й питання конкурентоспроможності та рентабельності.

Кросмедіа відкриває й нові можливості для інтерактивної комунікації, адже застосування різних інтернет-платформ стає каталізатором багаторівневої діалогічної комунікації.

Зміни у медіагалузі детерміновані не лише внутрішньою логікою еволюції інформаційно-комунікаційних процесів, а й зовнішніми, онтологічними факторами, насамперед соціально-політичними. В останні три роки ці зміни стали найбільш стрімкими та кардинальними з початку ХХІ ст. Це обумовлюється процесами, які охопили й усі країни світу, й Україну зокрема, та докорінно трансформували буття людей. Йдеться про пандемію COVID-19 та про повномасштабну російсько-українську війну.

У 2021–2022 рр. темпи цих трансформацій пришвидшились через вимушений масовий перехід з офлайну в онлайн, спричинений новими реаліями буття – карантинними обмеженнями під час пандемії COVID-19 та внутрішньою й зовнішньою міграцією населення України у період повномасштабного російського вторгнення. Ізоляція звичних соціальних зв'язків призвела до усвідомлення потреби шукати нові канали та способи професійної комунікації, зокрема журналістської діяльності.

Відтак, щоденна загальна кількість інтернет-споживачів значно зросла. Спілкування на різних рівнях майже повністю перемістилося з офлайн у онлайн, що обумовило пошук нових алгоритмів та правил подібної комунікації. У цьому процесі були задіяні усі можливі інтернет-ресурси, доступні на будь-яких гаджетах.

Найбільш популярними ресурсами стали соціальні мережі, месенджери та сервіси відеоконференцій. Якщо раніше вони використовувались виключно з метою інтерперсональної комунікації та виконували переважно комунікативну та розважальну функції, в умовах тотальної соціальної ізоляції ці ресурси стали головною платформою навчальної та професійної діяльності, а також каналом поширення масової інформації.

Ці процеси пришвидшили свій розвиток і після повномасштабного російського вторгнення. Мільйони людей стали внутрішніми переселенцями або виїхали за кордон. При цьому усі види комунікації продовжили інтеграцію в інтернет-середовище, яке надало найкращі можливості для дистанційного навчання, роботи та приватного спілкування.

Разом із каналами масової комунікації, завдяки інформаційній технологізації удосконалюються й засоби перевірки достовірності контенту медіа: оскільки він увесь має цифровий формат та поширюється в інтернеті, його можна завантажити у сучасні програми, додатки або на сайти, що допомагають знайти першоджерело інформації, порівняти первинні та вторинні джерела, перевірити фото-й відео на наявність змін тощо.

Ці процеси трансформували ставлення людей до інтернет-комунікації. Якщо раніше більшість користувачів шукала у соціальних мережах та месенджерах переважно розваг та приватного спілкування, в останні роки ці ресурси перетворилися для них на потужне джерело новин та іншої суспільно важливої масової інформації. При цьому новітні медіа викликають у них більшу довіру, ніж традиційні моноплатформні ЗМІ, якість контенту яких пересічному користувачеві перевірити важче.

Отже, процес дигіталізації обумовив конвергенцію на різних рівнях масово-інформаційної діяльності, а кросмедіатизація стала наслідком цих тенденцій та наступним кроком розвитку медіа. Застосування різних кросмедійних платформ у професійній журналістській діяльності сприяє формуванню нового способу світосприйняття споживачів інформації та розвитку інформаційної технологізації суспільства. Навіть ті сегменти аудиторії, які раніше принципово відмовлялись від новітніх технологій через невміння користуватися гаджетами або консерватизм звичок, сьогодні активно опановують їх,

що сприяє удосконаленню інформаційно-комунікаційної культури суспільства та підвищенню рівня медіаграмотності серед інтернет-користувачів. Спостереження за подальшим розвитком цих процесів може стати перспективою наукових досліджень у майбутньому.